

Nr 1273

Av fru **Ryding m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående revidering av läroplan för grundskolan.

Huvudtankarna i Kungl. Maj:ts proposition nr 129 angående revidering av läroplan för grundskolan är ett avsevärt framsteg när det gäller att förverkliga målsättningen för en demokratisk skola. Alla elever skall ha rätt till en utbildning som motsvarar håg och fallenhet och som gör det möjligt för den enskilde individen att inleda nya studier eller anpassa studierna till den egna personlighetsprofilen och dess förändringar genom årens lopp.

Flera av de i propositionen framlagda förslagen kan ses som ett bidrag till att reparera misslyckade lösningar i samband med Visby-kompromissen, då man föll undan för en rad högerkrav som innebar ett bibehållande av urvalsskolan och parallellskolan på bekostnad av de gallrade klassernas legitima behov.

I årskurs 9 har de tvåbokstaviga linjerna i den nuvarande läroplanen varit intellektuellt utarmade — ingen undervisning på den obligatoriska sidan i ämnen som matematik, historia, kemi eller fysik, hälften så många undervisningstimmar i estetisk-praktiska ämnen som för de enbokstaviga linjerna, betydligt mindre undervisning i ämnet svenska än för enbokstavig linje.

I de tvåbokstaviga linjerna har placerats framför allt de s. k. svagpresterande eleverna, eftersom det hör till den traditionella föreställningen att begåvade elever övervägande kan tillgodogöra sig undervisningen i teoretiska ämnen, medan undervisning i praktiska ämnen bäst passar obegåvade elever. Modern forskning och beprövad pedagogisk erfarenhet visar ju annars att elever som har lätt att lära lättast tillgodogör sig undervisning i såväl teoretiska som praktiska ämnen, medan de svagpresterande eleverna har svårt att hävda sig när det gäller såväl teoretiska som praktiska ämnen, om man skall hålla fast vid denna beskrivning av ämnen, som numera borde ersättas med en bättre. Självfallet finns också begåvningsprofiler som helt avviker från det här skisserade mönstret, men den generella bilden är den som vi nu angivit.

De tvåbokstaviga linjerna syftade till att vara yrkesförberedande och underlätta utbildningen för de elever som avsåg att senare välja en yrkesskolekurs. Emellertid har högstadietkonstruktionen haft den effekten att elever från en enbokstavig linje, exempelvis 9 g, i konkurrensen om platserna till de mest eftertraktade kurserna i yrkesskolorna konkurrerat ut elever från tvåbokstavig linje.

Hela högstadiekonstruktionen har vittnat om en undervärdering, för att inte säga ett förakt, för undervisning i praktiska ämnen och — något som allmänt erkänts — av de estetisk-praktiska ämnena.

Den föreslagna modellen för en ny konstruktion av grundskolans högstadium har otvivelaktigt gjort studiegången mer sammanhållen genom hela högstadiet och ger alla elever mera av estetisk-praktiska ämnen. En ökad integration mellan de olika ämnena har också åstadkommit.

Tyvärr har inte de nyssnämnda tankegångarna tillämpats tillräckligt konsekvent i propositionens förslag. Det finns alltså klara rågångar mellan vad som skulle kunna kallas gymnasieförberedande, teoretiskt tillval och övriga tillval, även om antalet timmar med sammanhållen undervisning ökat på bekostnad av undervisningen i gruppen tillvalsämnen och antalet tillvalsalternativ kraftigt minskat.

De fem tillvalsmöjligheterna: B-språk (tyska eller franska), konst, ekonomi och teknik borde samtliga kunna få rum i ett helt sammanhållet högstadium. Elevernas specialintressen skulle kunna komma till uttryck i timmar till fritt förfogande, som propositionen förutsätter, och en rikare fritidssysselsättning, som samhället borde kunna erbjuda såväl de unga eleverna själva som deras föräldrar och vuxenstuderande i välutrustade kulturcentra — därom mera senare.

TCO har i ett remissyttrande framhållit att man borde bereda *alla elever* tillfälle att välja något av de estetisk-praktiska tillvalsämnena för att därmed skapa bättre förutsättningar för en allsidig utveckling av personligheten, samtidigt som man också bättre möter elevernas egna i regel rikt differentierade intressen.

Det kan på samma sätt diskuteras slöjdarternas plats på det obligatoriska schemat — låt vara att undervisningen under tre högstadieår inskränkts till fem veckotimmar (oförändrat) — och övervägas om inte tillvalsämnet teknik skulle kunna föras in i undervisningen redan på lågstadiet och följa hela undervisningen i samtliga stadier med hjälp av metodiskt utprovade byggsatser, som eleverna skulle kunna lära sig att arbeta med liksom med verktyg, även maskinverktyg, i växande svårighetsgrad. För hobbyssysselsättning har redan elektroniska bygglådor kommit fram för barn och ungdom.

Svenska facklärarförbundet har i ett remissyttrande till skolöverstyrelsens förslag till läroplansöversyn väckt tanken om undervisning i industriell teknik. Enligt förbundet bör ett helt nytt obligatoriskt ämne, förslagsvis kallat teknisk kunskap, introduceras. I det sammanhanget har samma fackförbund vänt sig mot den nuvarande traditionella fastlåsningsindelningen i färdighetsämnen, orienteringsämnen och ämnen för estetisk-praktisk och fysisk fostran. Indelningen är sakligt felaktig samt pedagogiskt ointressant.

Den mest allvarliga invändningen mot förslagen i propositionen är att man bibehåller ett konkurrerande tillval mellan B-språk, som kommer att dra till sig de flesta eleverna, och ett av alternativen konst, ekonomi och teknik. Det bästa vore utan tvivel att ämnena konst, teknik och ekonomi bakades in i obligatoriet, varefter eleverna bara hade att välja mellan tyska eller franska.

Nybörjarundervisningen i engelska förs ner från mellanstadiet till lågstadiet, vilket är en ur pedagogisk synpunkt helt riktig utveckling. Men också där har man stannat i förslaget på halva vägen genom att börja undervisningen först i årskurs 3. Kommunerna kan visserligen, där förutsättning så föreligger, få börja undervisningen redan i årskurs 2, men då är att observera, att timantalet i årskurs 2 och 3 icke får vara större än det totala antalet undervisningstimmar i årskurs 3, där man väljer att starta undervisningen i denna årsklass. Det har inte närmare angivits hur man praktiskt tänkt lösa problemet. Men om det är så att man tänkt sig att klassläraren skall svara för undervisningen i engelska — och det finns ingenting som tyder på något annat — förefaller det inte vara särskilt väl motiveerat att, som en följd härav, hamna i ett läge som kan innebära att klassläraren får undervisa i engelska vart tredje år. Alternativet är ett system med ämneslärare på lågstadiet, som dock inte kan betraktas som någon lyckad lösning. Om man således för ner undervisningen i det första främmande språket på lågstadiet, bör man därigenom skapa förutsättningar för att ett andra främmande språk börjar läsas redan på mellanstadiet, vilket vore till stor pedagogisk fördel.

För en del av eleverna, uppskattningsvis mellan 5 och 15 procent, inställer sig kanske avsevärda metodiska svårigheter, som det borde åvila den pedagogiska forskningen att speciellt komma till rätta med genom att finna lämpliga metodiska vägar i undervisningen.

I avvaktan på att ett sådant material kommer fram kan man mycket väl acceptera två alternativa kurser i B-språk, av vilka den ena skulle vara en till elevens aktiva svenska ordförråd anpassad kurs med inriktning på användning i vardagslivet — fraser att använda vid resor och brevväxling samt filmspråk borde beaktas — men också vid studium av facklitteratur på de områden där eleven har sitt intresse.

Också när det gäller de olika ämnena kan detaljkommentarer göras. Trots den påtagliga inriktningen på ökad integration återstår ännu mycket mera att göra.

Ämnet svenska fortsätter att vara dels ett ämne i sig självt, dels en kommunikationsväg, och som sådan utnyttjas det i blockundervisningen i orienteringsämnena. Men alltjämt är svenskundervisningen alltför mycket begränsad till sig själv, ställs alltför litet in i det globala perspektivet, språkets

betydelse vid sidan av alla andra språk, det svenska språkets och den svenska kulturens karakteristika.

Om matematiken kan sägas att den alltjämt i stor utsträckning är den »rena» matematiken, som lever sitt liv helt vid sidan av övriga ämnen. Det är typiskt att man lyckats från skolöverstyrelsens sida åstadkomma förslag till långtgående integration av naturorienterande och samhällsorienterande ämnen men att ämnet matematik lämnats helt utanför. I stället borde alla möjligheter ha utnyttjats till att visa eleverna matematikens funktionella användning i andra ämnen — i samhällskunskap, i de naturvetenskapliga ämnena, i hemkunskap etc.

Ämnet kristendomskunskap föreslås byta namn till religionskunskap. Det integreras enligt skolöverstyrelsens och propositionens förslag i övriga orienteringsämnen, får inlägg alltmere av samlevnadsfrågor, av allmänna samhällsfrågor, av idédebatt. Det finns inte längre någon anledning att bedriva undervisningen i dessa ämnen under ett hittills ofrånkomligt konfessionellt förtecken. Frågor som gäller vårt kulturarv, samlevnaden i dagens samhälle, förhållandet mellan människor och förhållandet mellan könen, de stora ideologiernas påverkan på människors tänkesätt etc. bör kunna bedrivas på ett bättre sätt än under namnet av ett ämne som förlorat det mesta av sin tidigare betydelse. Vi är därför böjda att förorda att religionskunskap borde avskaffas som särskilt ämne och att den tid som därmed blir över anslås till de orienteringsämnen som närmast berörs.

Ämnet hemkunskap föreslås i propositionen förekomma endast i årskurserna 8 och 9, och departementschefen har frångått skolöverstyrelsens förslag om 1 vt hemkunskap i årskurs 6. Med den föreslagna konstruktionen anser vi att ämnet hemkunskap — eller bättre: hem- och konsumentkunskap — kommer att sättas in för sent i undervisningen.

Hemkunsksundervisningen är värdefull för eleven ur många aspekter. Den ger en grundutbildning i hem- och familjefrågor, en grundläggande kostutbildning, vilket är särskilt värdefullt eftersom det enligt statens institut för folkhälsan konstaterats att den svenska folkkosten i dag är felaktig i många avseenden. Socialstyrelsen har också uppmärksammat sambandet mellan kost och hälsa, och tiden är mogen för att åtgärder vidtas på detta område. Man kan också peka på att hemkunsksundervisningen ger en elementär utbildning i den enskildes ekonomi, hjälper tonåringarna att klara sig själva i dagens samhälle, liksom den framhåller värdet av samarbetsförmåga, rationalisering och organisation i arbetet.

Det kanske värdefullaste är den roll som ämnet hemkunskap spelar i konsumentuppföstrande syfte. Det gäller att tidigt få lära sig att köpa rätt, att välja — och värja sig mot all den ohöljda reklam som våra dagars ungdom utsättes för.

Det vore därför av värde att ämnet hemkunskap sattes in åtminstone i

årskurs 7 och på de platser där de lokala skolstyrelserna så finner lämpligt, eventuellt också som hittills i årskurs 6.

I propositionen berörs också frågor som gäller elevernas trivsel och om medinflytande och demokrati i skolan, skolans andel i samhället, skolans fostrande roll, samarbete mellan hem och skola o. s. v.

Hittills har man varit inne på dellösningar. Man har talat om eftermiddagshem, om stöd för läxläsning, om att eleverna skulle göra sitt skolarbete i skolan o. s. v. Vuxenundervisningen kommer i dag in i bilden. Den kommer att behöva lokaler, förmodligen också i stor utsträckning specialutrustade sådana; bibliotek och läromedelscentraler skall fungera i dessa sammanhang.

Vi anser att en samlad lösning vore att föredra, nämligen i form av speciella kulturcentra, där både studier och en rik fritidssysselsättning skulle kunna beredas både unga och äldre, där både föräldrar och barn skulle kunna vara och där eleverna skulle kunna fördjupa sina speciella intressen.

Det är också självklart att en sådan positiv satsning, liksom frågan om skolans fostrande roll, måste få ett helt annat stöd än hittills av etermedia.

Med stöd av vad vi ovan anfört hemställer vi,

A. att riksdagen vid antagande av Kungl. Maj:ts proposition nr 129 måtte ge till känna våra synpunkter för beaktande av skolöverstyrelsen vid den konkreta utformningen och utarbetandet av den nya läroplanen för grundskolan med inriktningen att grundskolan på alla stadier blir sammanhållen;

B. att riksdagen måtte besluta ge skolöverstyrelsen i uppdrag att genomföra en snabb utredning om kulturcentra enligt vad som utvecklats i motionen.

Stockholm den 1 november 1968

Gunvor Ryding (vpk) C. H. Hermansson (vpk) Gustav Lorentzon (vpk)

Erik Karlsson (vpk)

Eivor Marklund (vpk)
